

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Sąd Apelacyjny w Szczecinie
Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie

ACTA IURIS STETINENSIS 6

Kodeks rodzinny i opiekuńczy po wielkich nowelizacjach

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO NR 821

Szczecin 2014

Komitet Redakcyjny

dr hab. Zbigniew Kuniewicz prof. US – Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Ryszard Iwankiewicz – Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Grzegorz Jankowski – Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie
Józef Skoczeń – Prokurator Apelacyjny
Maciej Żelazowski – Sędzia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Arkadiusz Windak – Sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie, Przewodniczący II Wydziału
Tadeusz Kulikowski – Zastępca Prokuratora Apelacyjnego
dr hab. Marek Andrzejewski prof. US – Redaktor naukowy
Szymon Słotwiński – Sekretarz redakcji

Rada Naukowa

prof. dr hab. Roman Hauser – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | prof. dr hab. Andrzej Jakubecki – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Andrzej Marciniak – Uniwersytet Łódzki | prof. dr hab. Mirosław Nazar – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski – Uniwersytet Szczeciński | dr hab. Adam Olejniczak prof. UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | dr hab. Lech Paprzycki – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie | prof. dr hab. Władysław Rozwadowski – Uniwersytet Szczeciński | prof. dr hab. Tadeusz Smyczyński – Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Roman Wieruszewski – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Bronisław Ziemianin – Uniwersytet Szczeciński | Rosario Sapienza, Full Professor of International and European Law – The University of Catania School of Law | Ashok R. Patil, Prof. dr L.L.M., Ph.D. – National Law School of India University, Bangalore, Karnataka State (India) | Fursa Svetlana Yaroslavovna, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Svitlana Yaroslavivna Fursa, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Henry Zhuhao Wang, Assistant Professor – China University of Political Science and Law | Prof. habil. dr. Vytautas Nekrosius – Uniwersytet Wileński | Dr John Sorabji – University College, London | José García-Añón, Ph.D. in Law, Full Professor, School of Law – University of València (Spain) | Terekhova Lydia, Professor, Doctor of Law, Omsk state University, Faculty of Law | Masahiko Omura, Doctor of Law, Professor at Chuo University Law School (Tokyo, Japan) | Elena Kudryavtseva, Professor, Law Faculty of Moscow State University | Alexandre Freitas Câmara, Professor Emeritus and Head of Civil Procedure Department at Rio de Janeiro Judicial School | Jayesh Rathod, Associate Professor of Law – American University Washington College of Law | Rett R. Ludwikowski, Ph.D., Professor of Law, Columbus School of Law – The Catholic University of America | Lilia Abramchik, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor – Yanka Kupala State University of Grodno (Belarus) | Prof. dr. Frieder Dünkel, Universität Greifswald, Prof. Emilio Castorina, University of Catania

Lista recenzentów znajduje się na stronie internetowej zeszytu naukowego | <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Redaktor naukowy | dr hab. Marek Andrzejewski prof. US

Redaktor tematyczny | Szymon Słotwiński

Redaktor językowy | Joanna Dżaman

Korektor | Joanna Grzybowska

Skład komputerowy | Wiesława Mazurkiewicz

**Wydanie publikacji zrealizowano przy udziale środków finansowych
otrzymanych z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego**

Wersja papierowa jest wersją pierwotną
Pełna wersja publikacji <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne online w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, <http://cejsh.icm.edu.pl>

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014

ISSN 1640-6818 | ISSN 2083-4373

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 33,0. Ark. druk 39,0. Format B5. Nakład 95 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

DEBATA O USTROJACH MAJĄTKOWO-MALŻEŃSKICH

Tadeusz Smyczyński – Małżeńskie prawo majątkowe – uwagi krytyczne	13
Mirosław Nazar – Nowelizacje i interpretacje małżeńskiego prawa majątkowego – czy potrzebne są zmiany przepisów?	31
Grzegorz Jędrejek – Podział majątku wspólnego małżonków, w skład którego wchodzi prawo do kwatery żołnierskiej	75
Helena Ciepla – Podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej w orzecznictwie Sądu Najwyższego	91
Janusz Gajda, Piotr Osowy – Dylematy nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 17 czerwca 2004 roku na przykładzie art. 36 ¹ k.r.o. Aspekty procesowe.....	101
Anita Lutkiewicz-Rucińska – Definicja wykonywania zarządu majątkiem wspólnym małżonków a czynność prawna prowadząca do nabycia przedmiotu majątkowego do tego majątku	123
Anna Urbańska-Lukaszewicz – Centralna Ewidencja Informacji o Działalności Gospodarczej i Krajowy Rejestr Sądowy – skuteczne rejestry umów majątkowych małżeńskich? Głos w dyskusji	155
Anna Stępień-Sporek – Kilka uwag o rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków	161
Magdalena Deneka – Umowna zmiana treści ograniczonych praw rzeczowych obciążających nieruchomości należącą do majątku wspólnego małżonków.....	185

Anna Urbańska-Lukaszewicz – Zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej.....	205
--	-----

DEBATA NA TEMAT ZAGADNIENÍ PRAWA FILIACYJNEGO

Jerzy Strzebinczyk – Sugestie zmian w obrębie polskiego prawa filiacyjnego (pod rozważę ustawodawcy).....	227
Joanna Haberko – Dziecko poczęte jako najbliższy członek rodziny.....	243
Elżbieta Holewińska-Lapińska – Rola prawdy genetycznej w decyzji zainteresowanych osób o ustaleniu pochodzenia dziecka od ojca wskutek uznania w świetle orzecznictwa sądów powszechnych w 2011 roku....	263
Barbara Bajor – Ustalenie ojcostwa dziecka pełnoletniego. Uwagi do art. 76 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	285

DEBATA O RELACJI RODZICE-DZIECKO

Wanda Stojanowska – „Porozumienie” rodziców jako przesłanka pozostawienia im obojgu władzy rodzicielskiej po rozwodzie. Wybrane zagadnienia	301
Jacek Mazurkiewicz – „Zanim pomysły nasze szezną wraz z nami”. O zapomnianych projektach reformy prawa rodzinnego	313
Marek Andrzejewski – Relacja rodzice i inne osoby dorosłe a dzieci w świetle nowych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i niektórych innych ustaw (wybrane problemy)	371
Mieczysław Goettel – Kontrowersje wokół tak zwanej pieczy podzielonej nad małoletnim	401
Agnieszka Gałakan-Halicka – Ograniczenie władzy rodzicielskiej ze względu na rozłączenie rodziców w świetle regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	427

Piotr Telusiewicz – Kryteria doboru odpowiednich zarządzeń przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej	469
Anna Natalia Schulz – O współczesnych dylematach tworzenia międzynarodowych standardów Rady Europy dotyczących relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi	483
Olga Bobrzyńska, Piotr Mostowik – Zwyczajny pobyt dziecka jako podstawa jurysdykcji krajowej oraz łącznik kolizyjny	509

VARIA

Małgorzata Łączkowska – Kilka uwag na temat nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanych w ostatniej dekadzie.....	553
Mirosław Kosek – Ochrona rodziny w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących zawarcia małżeństwa.....	573
Ewa Kabza – Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka pełnoletniego po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 roku.....	585
Anna Sylwestrzak – <i>Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych</i> a unormowania Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.....	611

Anna Urbańska-Łukaszewicz

Instytut Nauk Prawnych PAN

Poznań

**ZARZĄD NIERUCHOMOŚCIĄ
NALEŻĄCĄ DO MAJĄTKU WSPÓLNEGO
I SŁUŻĄCĄ MAŁŻONKOWI DO WYKONYWANIA ZAWODU
LUB PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI ZAROBKOWEJ**

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu zajęto się zarządem nieruchomością należącą do majątku wspólnego, która służy tylko jednemu małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej. Przedmiotami majątkowymi służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej małżonek ten zarządza samodzielnie, musi jednak uzyskać zgodę współmałżonka na dokonywanie czynności związanych z nieruchomością wymienionych w art. 37 k.r.o. w sytuacji, gdy nieruchomość należy do majątku wspólnego.

Słowa kluczowe: małżonkowie, wspólność ustawowa, nieruchomość, działalność zarobkowa, zarząd majątkiem wspólnym

Wprowadzenie

Niniejsza praca dotyczy zarządu nieruchomością należącą do majątku wspólnego, która służy tylko jednemu małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej. Nieruchomość taka może stanowić przykładowo siedzibę, biuro jednego z małżonków, albo być przeznaczona na magazyn. Małżonek może też zawodowo wynajmować mieszkania czy sprzedawać je. Celem pracy jest odpowiedź na pytanie, jak ustawodawca uregulował zarząd tym składnikiem. Czy większy nacisk położył na ochronę majątku wspólnego, prawa własności małżonków, czy na swobodny obrót gospodarczy. Należy zbadać, czy zarząd przedmiotami, które należą do majątku wspólnego i są wykorzystywane do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej, jest uregulowany w sposób specyficzny w stosunku do zarządu pozostałymi składnikami oraz czy nieruchomość, ze względu na jej znaczą wartość, podlega jeszcze innym regułom zarządu.

Wykonywanie zarządu majątkiem wspólnym małżonków zostało znowelizowane w 2004 r.¹ Nowe przepisy weszły w życie 20 stycznia 2005 r. Celem zmian było dostosowanie obowiązującej od kilkunastu lat regulacji dotyczącej majątkowych stosunków małżeńskich do współczesnych uwarunkowań społecznych i gospodarczych. Podkreślano, że regulacje Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego były przystosowane do modelu państw socjalistycznych, a zmiany polityczno-gospodarcze doprowadziły do rozwoju działalności gospodarczej, która stała się również źródłem utrzymania rodziny. Nowelizacja była konieczna i miała za zadanie ułatwić małżonkom prowadzenie działalności gospodarczej oraz pogodzić różnej jej formy z zasadami ustawowego ustroju wspólności majątkowej. Ponadto miała zapewnić ochronę wierzycielom małżonków uczestniczących w obrocie gospodarczym, zapewniając jednocześnie bezpieczeństwo rodzinie dłużnika². Poprzednio obowiązującym przepisom zarzucano, że nadmiernie ograniczają swobodę małżonków w dysponowaniu majątkiem³. Zakładano wówczas, że stosunki między małżonkami doprowadzą do konfliktu, dlatego zdecydowano się wprowadzić między innymi koncepcję rozróżnienia na czynności zwykłego

¹ Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2004, nr 162, poz. 1691).

² Rządowy projekt ustawy o zmianie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, „Kwatralnik Prawa Prywatnego” 2003, nr 3, s. 695.

³ Tamże, s. 697.

zarządu i przekraczające ten zakres. Regulacje te spowodowały, że prowadzenie działalności gospodarczej było paraliżowane konstrukcjami prawnymi⁴.

Przy tworzeniu nowelizacji przyjęto założenie, że wspólność majątkowa małżeńska nie powinna powodować nadmiernego ograniczenia swobody osobistej i majątkowej małżonków i spowalniać szybkości obrotu oraz osłabiać jego pewności. Ponadto interesy majątkowe małżonków powinny być wyważone według zasad słuszności i uczciwego obrotu z interesami majątkowymi osób trzecich wchodzących w stosunki prawne z małżonkami. Kolejna zasada zakładała, że małżonkowie prawidłowo wykonują swoje prawa i obowiązki wynikające z instytucji małżeństwa (art. 23 k.r.o.), współdziałają dla dobra założonej rodziny na zasadzie lojalności i wzajemnego zaufania⁵. Dlatego też możliwość wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej przez małżonków została przez ustawodawcę ułatwiona.

Zarząd majątkiem wspólnym małżonków

Wykonywanie zarządu oparte jest na zaufaniu. Obecnie obowiązujące przepisy stanowią, że oboje małżonkowie są obowiązani współdziałać w zarządzie majątkiem wspólnym. Powinni udzielać sobie wzajemnie informacji o stanie majątku wspólnego, o wykonywaniu zarządu i o zobowiązaniach obciążających majątek wspólny (art. 36 § 1 k.r.o.). Obowiązek informowania dotyczy zarówno zamierzonych, jak i już dokonanych czynności oraz powstałych zobowiązań. Niewywiązywanie się z tej powinności może stanowić podstawę do pozbawienia małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym (art. 40 k.r.o.), a także stanowić jedną z przesłanek powstania rozkładu pożycia między stronami. Wskazuje także na brak zaufania małżonków względem siebie.

Mając na uwadze zasadę zaufania, przyjęto, że każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem wspólnym, chyba że przepisy stanowią inaczej (art. 36 § 2 k.r.o.). Do tych wyjątków należy obowiązek wyrażenia zgody na podejmowanie czynności wskazanych w art. 37 k.r.o. oraz zarząd przedmiotami służącymi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej (art. 36 § 3 k.r.o.). Szczegółowo zostaną one omówione niżej.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże, s. 697–698.

Wykonywanie zarządu obejmuje czynności, które dotyczą przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego. Rozumie się przez to podejmowanie czynności prawnych (rozporządzających, a także zaciąganie zobowiązań, przenoszenie posiadania), faktycznych⁶ oraz czynności zmierzających do zachowania tego majątku (art. 36 § 2 k.r.o.), w tym czynności procesowych w postępowaniu sądowym i administracyjnym⁷.

Z uwagi na wspomnianą nowelizację nie ma już obecnie wątpliwości, że jakiegokolwiek inne czynności prawne, które nie dotyczą majątku wspólnego, nie stanowią zarządu tym majątkiem, na przykład poręczenie⁸. Kontrowersje wzbudza jednak, czy nabycie nowego składnika jest objęte też zarządem tym majątkiem. Zgodnie z jednym z poglądów nie jest to zarząd, gdyż zobowiązanie się kupującego do zapłaty ceny nie wskazuje jeszcze składnika majątku wspólnego jako przedmiotu wzajemnego świadczenia kupującego. Nie wiadomo jeszcze, z jakiego majątku dojdzie do zapłaty ceny. Dopiero zapłata ceny z majątku wspólnego jest czynnością zarządu tym majątkiem⁹. Zaprezentowano również stanowisko przeciwne, zgodnie z którym nabycie przedmiotu można uznać za czynność zarządu majątkiem wspólnym, gdy nowe składniki zostają nabywane ze środków pochodzących z majątku wspólnego i wejdą również do tego majątku¹⁰.

Wyrażono także pogląd, że wykładnia systemowa pozwala przyjąć, że w sytuacji, gdy ustawodawca określa przedmioty danego zarządu, to przez czynności zarządu rozumie wszystkie czynności mające związek z przedmiotem zarządu. Zauważono, że wątpliwości budzi koncepcja, zgodnie z którą niektóre czynności będą zaliczane do zarządu majątkiem, na przykład zbycie nieruchomości, a inne będą pozostawały poza tym zakresem, przykładowo nabycie nieruchomości. Oznaczałoby to dopuszczenie dwóch reżimów zarządu – jeden, który

⁶ T. Sokołowski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013, s. 188.

⁷ T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009, s. 88.

⁸ Tamże, s. 89. Wątpliwości zgłasza G. Jędrejek (*Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, Warszawa 2012, s. 40–41), zauważając, że zarząd powinien dotyczyć wszystkich czynności, które pozostają w związku z zarządem – tak bezpośrednio, jak i pośrednio. Do zarządu majątkiem wspólnym zalicza także poręczenie. Zauważa, że małżonek powinien informować współmałżonka o sprzedaży kilograma jabłek, a nie miałyby obowiązku informowania o zamiarze poręczenia długu na 1 mln zł.

⁹ M. Nazar, *Ustawowy ustrój majątkowy – wspólność ustawowa*, w: *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009, s. 326–327.

¹⁰ T. Sokołowski, *Kodeks rodzinny...*, s. 190.

byłby uregulowany w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, a drugi poza jego zakresem¹¹. Autorzy uzasadnienia do projektu nowelizacji wskazują jednak, że zarząd majątkiem wspólnym odnosi się bezpośrednio do przedmiotów majątkowych, a poza jego zakresem znajduje się zaciąganie zobowiązań nie dotyczących określonych składników, na przykład zawarcie umowy poręczenia. Możliwość zawarcia takiej umowy polega na czynieniu użytku z autonomii prywatnej na zasadach ogólnych¹².

W niektórych przypadkach istnieje wyjątek od zasady samodzielnego zarządu i konieczność uzyskania zgody współmałżonka na dokonanie czynności. Od wejścia w życie nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2004 r. istnieje zamknięty katalog tych czynności. Zgoda współmałżonka potrzebna jest do dokonania:

- czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia nieruchomości lub użytkowania wieczystego, jak również prowadzącej do oddania nieruchomości do używania lub pobierania z niej pożytków;
- czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia prawa rzeczowego, którego przedmiotem jest budynek lub lokal;
- czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia i wydzierżawienia gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa;
- darowizny z majątku wspólnego, z wyjątkiem drobnych darowizn zwyczajowo przyjętych (art. 37 § 1 k.r.o.).

W katalogu tym znajduje się dokonywanie wielu czynności związanych z nieruchomościami. Czy znaczenie przy wykonywaniu zarządu nimi będzie miała okoliczność, że służą one do prowadzenia działalności gospodarczej?

Ważność umowy, do której potrzeba jest zgoda współmałżonka, a która została zawarta przez jednego z małżonków bez wymaganej zgody drugiego, zależy od jej potwierdzenia przez drugiego małżonka (art. 37 § 2 k.r.o.). Kontrahent może jednak wyznaczyć współmałżonkowi odpowiedni termin do potwierdzenia umowy. Po jego upływie, gdy małżonek nie potwierdzi umowy, druga strona przestaje być związana umową. Natomiast jednostronna czynność prawna dokonana bez wymaganej zgody drugiego małżonka jest nieważna (art. 37 § 4 k.r.o.).

¹¹ G. Jędrejek, *Zarząd majątkiem...*, s. 36–37.

¹² Rządowy projekt ustawy..., s. 701.

Przyjmując zasadę samodzielnego zarządu, ustawodawca wprowadził jednak ochronę drugiego małżonka przed dokonywaniem czynności wbrew jego woli i przyznał mu możliwość wyrażenia sprzeciwu wobec zamierzonej czynności majątkiem wspólnym (art. 36¹ k.r.o.). Sprzeciw ten jest skuteczny wobec osoby trzeciej, jeżeli mogła się z nim zapoznać przed dokonaniem czynności prawnej (art. 36¹ § 2 k.r.o.). Nie można go jednak zgłosić w stosunku do czynności w bieżących sprawach życia codziennego, zmierzających do zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny albo podejmowanych w ramach działalności zarobkowej (art. 36¹ zd. 2 k.r.o.). Ustawodawca posłużył się tutaj pojęciem „działalność zarobkowa”. Należy do niej działalność zawodowa i gospodarcza, które służą osiągnięciu zarobków. W tym aspekcie widzimy już pierwsze specyficzne uregulowanie dla zarządu przedmiotami, które służą do prowadzenia działalności zarobkowej.

Zarząd przedmiotami zgodnie z art. 36 § 3 k.r.o.

Ustawodawca uznał, że przedmioty, które służą małżonkowi do uzyskiwania przez niego zarobku i wykonywania zawodu, powinny zostać potraktowane w sposób szczególny i małżonek powinien mieć większy wpływ na wykonywanie zarządu nimi, w tym rozporządzanie czy podejmowanie decyzji faktycznych. Małżonek jest zobowiązany w miarę swoich sił i możliwości zarobkowych zaspokajać potrzeby rodziny (art. 27 k.r.o.), dlatego powinien mieć nieskrępowaną możliwość samodzielnego podejmowania decyzji, które pozwolą mu wykonać ten obowiązek.

Zatem wyjątek od zasady samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym przez każdego z małżonków znajduje zastosowanie w omawianym przypadku. Przedmiotami majątkowymi służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej małżonek ten zarządza samodzielnie. Drugi małżonek jest wyłączony od zarządu tymi przedmiotami. Może on tylko w razie przemijającej przeszkody dokonywać niezbędnych bieżących czynności (art. 36 § 3 k.r.o.).

Przez wykonywanie zawodu lub prowadzenie działalności zarobkowej rozumiemy każdą działalność małżonka, która generuje dochód lub prowadzi do uzyskania go w przyszłości w ramach jego działalności zawodowej. Należy zauważyć, że wykonywanie zawodu nie zawsze jest równoznaczne z otrzymaniem

dochodu. Zatem zakres zastosowania art. 36 § 3 k.r.o. jest szeroki. Ustawodawca użył ponadto tutaj szerszego określenia niż w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej z 2 lipca 2004 r., która zawiera definicję działalności gospodarczej. Według przywołanej ustawy jest nią zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Zatem działalność zarobkowa obejmuje także działalność gospodarczą.

Ponadto w przypadku czynności podejmowanych w ramach działalności zarobkowej ustawodawca przyjął, że drugi małżonek nie może złożyć także swojego sprzeciwu (art. 36¹ § 1 k.r.o.).

Zdaniem większości doktryny zasada wyrażona w art. 36 § 3 k.r.o. znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy dany składnik służy do prowadzenia działalności tylko przez jednego z małżonków¹³.

W literaturze przedmiotu podniesiono zarzut, że art. 36 § 3 k.r.o. pozbawia małżonka nieprowadzącego działalności zarobkowej lub zawodowej z wykorzystaniem majątku wspólnego wpływu na zarządzanie tymi składnikami. Mimo że jest współwłaścicielem, nie może dokonywać żadnych czynności zarządu, ani sprzeciwiać się ich dokonaniu przez małżonka prowadzącego działalność zawodową lub zarobkową. Podniesiono, że jest to nieuprawnione ograniczenie praw jednego z małżonków do zarządzania niektórymi składnikami wspólnego majątku¹⁴. Wyjątek od tej zasady i możliwość wykonywania zarządu tymi przedmiotami stanowi jedynie podejmowanie niezbędnych, bieżących czynności i tylko w razie przemijającej przeszkody. Postawić można zatem pytanie o skutki prawne dokonania czynności przez współmałżonka, w sytuacji gdy nie było na przykład przemijającej przeszkody. Jaka jest wówczas ochrona kontrahenta?¹⁵ Prawo nie przewiduje możliwości potwierdzenia czynności dokonanej z naruszeniem

¹³ J. Strzebinczyk, *Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego (cz. I)*, „Rejent” 2004, nr 8, s. 154; M. Sychowicz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2009, s. 226; K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, Warszawa 2012, s. 318 i n.; T. Sokołowski, *Kodeks rodzinny...*, s. 192.

¹⁴ J. Strzebinczyk, *Nowelizacja przepisów...*, s. 153–154; J. Pisuliński, *O potrzebie reformy przepisów regulujących stosunki majątkowe między małżonkami*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2012, nr 2, s. 201–203.

¹⁵ J. Pisuliński, *O potrzebie reformy...*, s. 201–203.

art. 36 § 3 k.r.o.¹⁶ Jaka jest więc sankcja czynności współmałżonka dokonana w sytuacji, kiedy nie występują przesłanki z art. 36 § 3 k.r.o.?

Czy kontrahent może być chroniony na podstawie przepisów dotyczących osób, które w dobrej wierze dokonują czynności z osobą nieuprawnioną (art. 169 k.c.)?¹⁷ Odpowiedzi mogą być dwie. Czynność może być ważna albo nieważna¹⁸ na podstawie art. 58 § 1 k.c. z uwagi na jej sprzeczność z art. 36 § 3 k.r.o. Sankcja nieważności powodowałaby jednak niepewność w obrocie gospodarczym¹⁹. Dlatego przyjęto rozwiązanie, że czynność ta jest ważna, a kontrahent jest chroniony przez przepisy dotyczące dokonywania czynności z osobą nieuprawnioną do rozporządzania prawem²⁰. Dla nadania problematyce większego kontrastu podniesiono, że ważna jest czynność dokonana przez złodzieja, a wątpliwości występują przy rozporządzeniu składnikiem majątku wspólnego przez współmałżonka²¹.

Czy współmałżonek może w ramach przemijającej przeszkody dokonywać czynności wymienionych w art. 37 § 1 k.r.o.? Odpowiedź na to pytanie jest uzależniona od stosunku art. 36 § 3 k.r.o. do art. 37 § 1 k.r.o. i możliwości podejmowania tych czynności przez małżonka przedsiębiorcę. Problematyka ta zostanie omówiona poniżej.

Podniesiono też, że art. 36 § 3 k.r.o. jest sprzeczny z art. 64 ust. 3 Konstytucji RP, który gwarantuje ochronę przed daleko posuniętą ingerencją ustawodawcy w prawo własności. Zauważono, że pozbawienia współmałżonka prawa do wykonywania zarządu nie dokonuje sąd (jak w przypadku uregulowań w art. 40 k.r.o.), lecz jest to skutek faktycznych działań współmałżonka, który podejmuje działalność zawodową lub zarobkową. Tylko bowiem od jego woli zależy, czy będzie wykorzystywał przedmioty należące do majątku wspólnego przy

¹⁶ P. Wójcik, *Zarząd majątkiem małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 1, s. 31.

¹⁷ J. Pisuliński, *O potrzebie reformy...*, s. 201; K. Gołębiowski (*Uwagi o wpływie niektórych przepisów o małżeńskim ustroju majątkowym na zasady występowania małżonków w obrocie cywilnoprawnym*, w: *Współczesne problemy prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci profesora Edwarda Gniewka*, red. J. Gołaczyński, P. Machnikowski, Warszawa 2010, s. 188) uważa, że nie ma przepisów, które chroniłyby dobrą wiarę osoby trzeciej, dotyczącą określonego przeznaczenia składnika majątku wspólnego. Natomiast zdaniem P. Wójcika przepisy o ochronie dobrej wiary kontrahenta stosowane są wprost z art. 38 k.r.o. a nie odpowiednio.

¹⁸ K. Gołębiowski, *Uwagi o wpływie...*, s. 188.

¹⁹ J. Pisuliński, *O potrzebie reformy...*, s. 201–202.

²⁰ P. Wójcik, *Zarząd majątkiem...*, s. 31.

²¹ J. Pisuliński, *O potrzebie reformy...*, s. 201–202.

wykonywaniu swojej działalności, czy nie. Ustawa nie przewiduje zgody współmałżonka na wykorzystanie takich przedmiotów czy zgody na otwarcie działalności gospodarczej. Współmałżonek nie ma też możliwości, aby „wyłączyć” te przedmioty z prowadzonej działalności gospodarczej. Rozwiązanie przyjęte w art. 24 k.r.o., to jest wspólne rozstrzygnięcie o istotnych sprawach rodziny, nie jest wystarczające²². Rozważając ten zarzut, trzeba mieć także na uwadze fakt, że małżonek jest zobowiązany w miarę swoich sił i możliwości do zaspokajania potrzeb rodziny oraz że dochód z działalności zarobkowej lub zawodowej stanowić będzie majątek wspólny. Zatem wypełnianie tego obowiązku ułatwia samodzielny, z wyłączeniem drugiego małżonka, zarząd przedmiotami, które są wykorzystywane do wykonywania zawodu albo prowadzenia działalności zarobkowej. Jeżeli współmałżonek obawia się nadużyć ze strony swojego małżonka, może domagać się ustanowienia rozdzielności majątkowej, wystąpić do sądu o pozbawienie małżonka zarządu lub o ustanowienie rozdzielności przymusowej. Ponadto małżonek, wstępując w związek małżeński, godzi się pozostać w ustroju wspólności majątkowej i podlegać obowiązującym przepisom. Okoliczność pozbawienia małżonka zarządu niektórymi składnikami majątku wspólnego nie powinna być rozumiana jako niekonstytucyjna. Tym bardziej że ma on możliwość zarządu innymi przedmiotami, a także dochodem uzyskanym przez drugiego małżonka. Zwrócić także należy uwagę na specyficzny charakter wspólności małżeńskiej. Natomiast w przypadku nadużywania art. 36 § 3 k.r.o. może on podjąć działania opisane w art. 40 k.r.o. Należy także zauważyć, że na pierwszy rzut oka wydaje się, że w tym wypadku ustawodawca dał pierwszeństwo szybkości i pewności obrotu gospodarczego, a ochronę rodziny i prawa własności współmałżonka postawił na drugim miejscu. Jeżeli jednak przyjrzymy się problematyce głębiej, to zauważymy, że działanie ustawodawcy pozwala na swobodę prowadzenia działalności zarobkowej czy zawodowej, która ma generować dochód. A on ma z kolei powiększać majątek wspólny i dawać zabezpieczenie ochronie rodziny. Zatem ostatecznie działanie ustawodawcy – w prawidłowo funkcjonujących rodzinach – ma służyć ochronie majątku wspólnego. Należy też pamiętać o założeniu ustawodawcy, że małżonkowie prawidłowo wykonują swoje prawa i obowiązki wynikające z instytucji małżeństwa (art. 23 k.r.o.), współdziałają dla dobra założonej rodziny na zasadzie lojalności

²² Tamże, s. 203.

i wzajemnego zaufania²³. Jeżeli natomiast małżonkowie przestali darzyć siebie zaufaniem i żyją w konflikcie, mogą ustanowić rozdzielność majątkową, albo – po zaistnieniu ważnych powodów – wystąpić do sądu z wnioskiem o pozbawienie drugiego małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym lub o zastąpienie zgody małżonka na dokonanie czynności wskazanych w art. 37 § 1 k.r.o. zgodą sądu (art. 40 k.r.o.).

Uwagi, które znajdują się poniżej, są odpowiedzią na pytanie, czy współmałżonek jest chroniony przez zasadę wyrażoną w art. 37 k.r.o., stanowiącą, że do dokonania niektórych czynności potrzebna jest także jego zgoda, mimo że służą one do wykonywania działalności zarobkowej czy zawodowej.

Należy także wspomnieć, że w poprzednim brzmieniu art. 36 k.r.o. nie zawierał w ogóle odniesienia do działalności gospodarczej. Przewidywał, że każdy z małżonków mógł wykonywać samodzielnie zarząd majątkiem wspólnym, natomiast do dokonania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu potrzebna była zgoda drugiego małżonka wyrażona w formie wymaganej dla danej czynności prawnej. Zatem fakt wykorzystywania danego przedmiotu do prowadzenia działalności zawodowej nie wpływał na zarząd majątkiem wspólnym. Małżonek mógł zatem samodzielnie dokonywać każdej czynności, która nie przekraczała zakresu zwykłego zarządu. Pojęcie to było doprecyzowane przez doktrynę i judykaturę. Co do zasady uznawano, że czynności związane z prowadzeniem działalności gospodarczej są czynnościami zwykłego zarządu²⁴. Spór dotyczył nabywania nieruchomości. Ostatecznie uznano, że do zawarcia umowy odpłatnego nabycia własności nieruchomości lub innego prawa majątkowego przez jednego z małżonków, w wyniku której przedmiot nabycia ma wejść do majątku wspólnego, nie jest wymagana zgoda drugiego małżonka, chyba że z nabyciem łączy się obciążenie nabywanej nieruchomości lub prawa²⁵.

Warto też zauważyć, że do nowelizacji z 2004 r. przedmioty majątkowe służące do wykonywania zawodu, jeżeli zostały nabyte ze środków należących do odrębnego majątku małżonka wykonywującego ten zawód, należały do majątku osobistego (poprzednio odrębnego) małżonka. Nie dotyczyło to jednak

²³ Rządowy projekt ustawy..., s. 698.

²⁴ Zob. Wyrok SN z dn. 14.02.2008 r., II CSK 500/07, LEX nr 457863; Wyrok SN z dn. 30.11.1999 r., I CKN 240/98, OSNC 2000/6/108; Wyrok SN z dn. 12.01.2000 r., III CKN 513/98, LEX nr 52729; Wyrok SN z dn. 27.02.2006 r., II CSK 70/05, LEX nr 200969.

²⁵ Uchwała (7) SN z dn. 16.03.1995 r., sygn. akt III CZP 9/95, opubl. OSNC 1995, nr 11, poz. 149, PUG 1996, nr 1.

przedmiotów służących do prowadzenia gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa (art. 33 pkt 5 w brzmieniu przed wejściem w życie nowelizacji). Oznaczało to, że przedmiotami tymi małżonek mógł samodzielnie dysponować. W wykazie tych przedmiotów jako przykładowe podawano bibliotekę pracownika naukowego, wyposażenie gabinetu lekarskiego czy przybory malarza²⁶. Krytykowano jednak konstrukcję tego przepisu. Zwracano uwagę, że ciężko odróżnić je od przedmiotów osobistego użytku, które również stanowiły majątek osobisty (dawniej odrębny)²⁷.

Zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej

Na samodzielny zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej składają się czynności faktyczne związane ze zwykłą eksploatacją rzeczy, utrzymaniem jej w stanie niepogorszonym²⁸, zbywanie rzeczy, a także czynności procesowe, na przykład wpisanie praw do księgi wieczystej, wytoczenie powództwa o usunięcie niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece), złożenie wniosku o rozgraniczenie nieruchomości, a także czynności zmierzające do zachowania nieruchomości, to jest czynności zachowawcze, także faktyczne, procesowe (powództwo windykacyjne, negatoryjne), prawne (umowa o naprawę, remont, konserwację nieruchomości)²⁹. Należą do nich te czynności, które małżonek, tak jak współwłaściciel ułamkowy, może dokonywać na podstawie art. 209 k.c., to jest wykonywać wszelkie czynności i dochodzić wszelkich roszczeń, które zmierzają do zachowania wspólnego prawa³⁰.

Do zarządu majątkiem należy także sprzedaż, darowizna, najem, dzierżawa, obciążenie rzeczy. Czy w zakresie nieruchomości możliwości małżonka

²⁶ G. Jędrejek, *Postulaty de lege ferenda dotyczące składu majątku małżonków w ustroju ustawowym*, „Przebieg Sądowy” 2004, nr 5, s. 106.

²⁷ Tamże, s. 106–107.

²⁸ Wyrok SN z dn. 13.06.2002 r., V CKN 1063/00, LEX nr 55516.

²⁹ M. Sychowicz, *Uwagi o zakresie zarządu majątkiem wspólnym małżonków*, w: *Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, red. M. Andrzejewski, L. Kociucki, M. Łączkowska, A.N. Schulz, Toruń 2008, s. 274.

³⁰ Tamże, s. 274.

prowadzącego działalność zarobkową lub zawodową będą więc takie same, jak przy zarządzie ruchomościami?

Zwrócić tu należy uwagę na czynności wymienione w art. 37 k.r.o., które w typowej sytuacji, dla swojej skuteczności, wymagają uzyskania zgody współmałżonka.

Czy samodzielny zarząd przedmiotami, które służą do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej, wyłącza zastosowanie art. 37 k.r.o. i obowiązek uzyskania zgody? Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy zbadać relację pomiędzy art. 36 § 3 k.r.o. a art. 37 k.r.o.

Relacja pomiędzy art. 36 § 3 k.r.o. a art. 37 k.r.o.

Analizując omawianą problematykę, trzeba mieć na uwadze, że ustawodawca w sposób szczególny potraktował nieruchomości należące do majątku małżonków. Jako wyjątek od zasady samodzielnego zarządu wprowadził konieczność uzyskania zgody drugiego małżonka na dokonanie czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia nieruchomości lub użytkowania wieczystego, jak również prowadzącej do oddania nieruchomości do używania lub pobierania z niej pożytków, a także do czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia prawa rzeczowego, którego przedmiotem jest budynek lub lokal (art. 37 § 1 pkt 1 i 2 k.r.o.). Ustawodawca nie wskazał jednak, jak omawiana zasada odnosi się do art. 36 § 3 k.r.o., zgodnie z którym przedmiotami majątkowymi służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej małżonek ten zarządza samodzielnie. Samodzielny zarząd nie wyłącza jednak obowiązku informowania o stanie majątku nałożonego w art. 36 § 1 k.r.o.³¹

Nieruchomość, która przynależy do majątku wspólnego małżonków, może służyć do wykonywania działalności gospodarczej tylko jednemu z nich. Może on mieć w niej swoje biuro czy magazyn. Czy współmałżonek powinien wyrazić zgodę na obrót tą nieruchomością, czy też małżonek może dokonywać tych transakcji samodzielnie, w ramach wykonywania zawodu? Odpowiedzi może być kilka. Ustawodawca nie ustalił *expressis verbis* wzajemnych relacji pomiędzy art. 36 § 3 k.r.o. a art. 37 k.r.o. Jaka jest więc korelacja artykułu dotycząca możliwości samodzielnego zarządu takimi przedmiotami w stosunku do konieczności

³¹ T. Sokołowski, *Kodeks rodzinny...*, s. 192.

uzyskania zgody na rozporządzanie? Jednym z celów nowelizacji było usamodzielnienie wykonywania zawodu i prowadzenia działalności gospodarczej, która powiększa majątek wspólny, a nie paraliżowanie tych działań konstrukcjami prawnymi³². Podkreślono, że prawo do samodzielnego zarządu przedmiotami służącym do prowadzenia działalności zarobkowej czy wykonywania zawodu jest uzasadnione potrzebą zapewniania warunków do nieskrępowanej działalności gospodarczej³³. Czy art. 37 k.r.o. odpowiada na to założenie?

Warto zauważyć, że jeden z projektów zmiany ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy, opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego, przewidywał *expressis verbis*, że „przedmiotami majątkowymi służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej, małżonek ten zarządza samodzielnie. Przepis ten nie wyłącza zastosowania przepisu art. 37 § k.r.o.”³⁴ Dlaczego w kolejnym projekcie zdecydowano się wykreślić drugie zdanie? Czy był to celowy zabieg?

Zgodnie z jednym z poglądów, art. 36 § 3 k.r.o. nie wyłącza zastosowania art. 37 § 1 k.r.o. Oznacza to, że do dokonania czynności w ramach wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej potrzebna jest zgoda współmałżonka³⁵. Zauważa się, że z treści art. 37 § 1 k.r.o. oraz 36 § 1 k.r.o. nie wynika, aby ich zastosowanie było wyłączone w odniesieniu do czynności określonych w art. 36 § 3 k.r.o. Brakuje zatem argumentów, aby przyznać jednemu z małżonków kompetencję do samodzielnego dokonywania czynności zarządu majątkiem wymienionych w art. 37 k.r.o.³⁶

W literaturze wyrażono inny pogląd, mianowicie że jeżeli w skład przedsiębiorstwa wchodzi nieruchomość, wówczas małżonek może samodzielnie nią

³² Rządowy projekt ustawy..., s. 697.

³³ Tamże.

³⁴ Projekt opublikowany wraz z uzasadnieniem w „Przeglądzie Legislacyjnym” 2000, nr 2, s. 169–195; A. Lutkiewicz-Rucińska, *Uwagi do projektu zmiany małżeńskiego prawa majątkowego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, nr 1, s. 151–152.

³⁵ J. Ignaczewski, *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2008, s. 83; M. Nazar, *Ustawowy ustrój majątkowy...*, s. 331–332; M. Sychowicz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, s. 226; J. Pisuliński, *O potrzebie reformy...*, s. 206; J. Zarałek, *Zgoda jednego z małżonków na dokonanie czynności prawnej przez współmałżonka*, w: *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego*, red. E. Drozd, A. Oleszko, M. Pazdan, Kłuczbork 2007, s. 370; T. Mróz, *Zgoda małżonka na dokonanie czynności prawnej w ustroju majątkowej wspólności ustawowej*, Warszawa 2011, s. 142; S. Sporek, *Przedsiębiorstwo jako składnik majątków małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 7, s. 386; G. Jędrejek, *Zarząd majątkiem...*, s. 150.

³⁶ P. Wójcik, *Zarząd majątkiem...*, s. 32.

rozporządzać oraz dokonywać umowy zamiany nieruchomości. Natomiast do nabycia nowej nieruchomości, która będzie służyć wykonywaniu zawodu czy prowadzeniu działalności zarobkowej, potrzebna jest zgoda drugiego małżonka. Takie rozwiązanie sprzyja samodzielności w zarządzaniu majątkiem³⁷. Zauważono także, że art. 36 § 3 k.r.o. stanowi *legem specialem* w stosunku do art. 37 § 2–4 k.r.o. i zastosowanie znajduje tylko ten pierwszy przepis. Małżonek jako przedsiębiorca może samodzielnie dokonywać czynności w odniesieniu do przedmiotów majątku wspólnego, które służą tylko jemu do wykonywania działalności zarobkowej. Może on zatem zawierać ważne i skuteczne umowy, ponieważ nie wymagają one potwierdzenia drugiego małżonka. Ważne są też czynności jednostronne tego małżonka³⁸. Niezrozumiałe jest jednak moim zdaniem oderwanie art. 37 § 2–4 k.r.o. od § 1. Odpowiedź na pytanie, czy małżonek może samodzielnie dokonywać czynności wskazanych w art. 37 § 1 k.r.o., pozwoli ustalić, czy zastosowanie znajdzie tu też art. 37 § 2–4 k.r.o.

Podniesiono, że jeżeli nieruchomość, należąca do majątku wspólnego, służy do wykonywania działalności zarobkowej, małżonek prowadzący działalność zarobkową zarządza nią samodzielnie, gdyż taki jest cel art. 36 § 3 k.r.o. Jego zadaniem jest zapewnienie przedsiębiorcy niezbędnej swobody w prowadzeniu działalności zarobkowej³⁹.

W tym aspekcie wyróżniono trzy kwestie: obciążenie nieruchomości, zbycie i nabycie, które należy zbadać oddzielnie. Zauważono, że należy znaleźć funkcjonalną wykładnię norm wynikających z art. 36 § 3 k.r.o. i 37 k.r.o. i precyzyjnie określić zakres czynności, które małżonek może w omawianym zakresie dokonywać samodzielnie.

Jako pierwszą sytuację opisano zbycie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego w całości. Może do nich przynależeć również nieruchomość. Punkt 3 art. 37 § 1 k.r.o. stanowi oddzielną regułę i dokonanie tej czynności wymaga zgody współmałżonka. Mając to na uwadze, można stwierdzić, że art. 36 § 3 k.r.o. stanowi przepis szczególny tylko w stosunku do art. 37 § 1 pkt 1 i 2 k.r.o. Zatem małżonek może samodzielnie zbywać składniki przedsiębiorstwa, w tym nieruchomości. Nie może jednak rozporządzać samodzielnie takim składnikiem, który stanowi istotną część przedsiębiorstwa. Można zatem bez konieczności

³⁷ T. Sokołowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Poznań 2013, s. 86–87.

³⁸ Tegoż, *Kodeks rodzinny...*, s. 192–193.

³⁹ Tamże, s. 192–193.

uzyskania zgody zbyć jeden z kilkunastu wybudowanych, na przykład przez dewelopera, domów. Te same zasady dotyczą obciążenia nieruchomości. Zgody nie wymaga obciążenie jednego z wielu składników, natomiast gdy czynność dotyczy podstawowej nieruchomości, wymagana jest zgoda współmałżonka⁴⁰.

Dla poparcia tego argumentu zauważono, że ryzyko zagrożenia interesu drugiego małżonka jest mało prawdopodobne w praktyce. Ponadto w obecnych warunkach gospodarczych nieruchomości nie stanowią już dóbr o największym znaczeniu⁴¹.

Oddzielnie omówiono kwestię nabycia nieruchomości i wydzierżawiania składników opisanych w art. 37 § 1 pkt 1 i 2. Podkreślono, że istotne jest to, czy nabycie nowego składnika następuje w zamian za inny składnik, czy nabywany jest on z przychodu przedsiębiorstwa lub czy ze środków pochodzących z majątku wspólnego, które nie stanowią składnika przedsiębiorstwa. W sytuacji, gdy nabywany jest nowy składnik z majątku wspólnego, a nie jest on nabywany w zamian za inny składnik, wówczas zgoda małżonka jest konieczna. Bardziej skomplikowana jest kwestia, gdy nieruchomość jest nabywana z majątku wspólnego, ale z dochodu, który wypracuje przedsiębiorstwo. Jeżeli przyjmie się dochód w znaczeniu „czystym”, to znaczy bez obciążeń, to należy on do majątku wspólnego i o jego przeznaczeniu powinni decydować oboje małżonkowie⁴².

Jeżeli przyjmiemy koncepcję, zgodnie z którą małżonek może samodzielnie zarządzać nieruchomością służącą mu do wykonywania zawodu czy prowadzenia działalności zarobkowej, to należy się zastanowić, jakie okoliczności małżonek musiałby wykazać, próbując na przykład sprzedać tę nieruchomość. Czynność ta – sprzedaż nieruchomości – w każdym wypadku wymaga aktu notarialnego (art. 158 k.c.). Czy samo oświadczenie złożone przed notariuszem dotyczące przeznaczenia tej nieruchomości wystarczyłoby do przeniesienia własności? Notariusz nie ma żadnej możliwości sprawdzenia prawdziwości tego oświadczenia. Także sąd wpisujący zmiany do ksiąg wieczystych nie może prowadzić postępowania dowodowego w tej sprawie, gdyż, rozpoznając wniosek o wpis do księgi wieczystej, bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do niego dokumentów oraz treść księgi wieczystej (art. 626⁸ § 2 k.p.c.). Nie jest

⁴⁰ Tamże, s. 195.

⁴¹ K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym...*, s. 333.

⁴² T. Sokołowski, *Kodeks rodzinny...*, s. 196–197.

dopuszczalne rozszerzenie kognicji tego sądu⁴³. Nie może on przeprowadzić też dowodu ze świadków⁴⁴. Jeżeli załączone do wniosku dokumenty budzą wątpliwość, to powinien oddalić wniosek. Nie jest on władny dokonywać ustaleń poza granicą wniosku i takich, które nie wynikają z dołączonych dokumentów. Zastosowanie art. 13 k.p.c. w postępowaniu wieczystoksięgowym zostało zatem przez ustawodawcę ograniczone. Mając to na uwadze, należy pamiętać, że dołączane dokumenty powinny jasno wskazywać zmiany w księdze wieczystej. W razie wątpliwości sąd nie może prowadzić uzupełniającego postępowania dowodowego. Czy zatem wydruk z Centralnej Ewidencji Informacji o Działalności Gospodarczej wystarczyłby do potwierdzenia prawdziwości twierdzeń małżonka o przeznaczeniu nieruchomości? Co w sytuacji, gdy małżonek ma zarejestrowaną działalność w lokalu, w którym mieszka wraz z rodziną? Czy złożenie przez drugiego małżonka oświadczenia, że nieruchomość służy współmałżonkowi do prowadzenia działalności gospodarczej jest celowe? Czy oświadczenie to mogłoby zostać potraktowane jako zgoda w rozumieniu art. 37 k.r.o. i doprowadzić do uwzględnienia wniosku?⁴⁵ Ta ostatnia propozycja nie rozwiązuje również problemu i nie służy samodzielnemu prowadzeniu działalności gospodarczej, wywołuje dodatkowo niepewność dla obrotu. Wątpliwości w tej sprawie jest dużo. Jeżeliby małżonek złożył nieprawdziwe oświadczenie, wówczas czynność byłaby bezskutecznie zawieszona⁴⁶ lub, gdyby czynność prawna była jednostronna, byłaby ona nieważna (art. 37 § 4 k.r.o.). Do przeniesienia własności potrzebna byłaby zgoda małżonka. Naraża to kontrahenta na wątpliwość zakupu, wprowadza niepewność obrotu gospodarczego. Jest to również niepewna sytuacja dla drugiego małżonka. Zgodnie z założeniem twórców nowelizacji, zarząd jest oparty na lojalności i zaufaniu. Zdarzają się jednak sytuacje, że małżonkowie działają nielojalnie. Ustawodawca zdecydował, że składniki wskazane w art. 37 k.r.o. mają szczególne znaczenie dla rodziny. Ograniczył zatem wzajemne zaufanie małżonków. Wydaje się, że zasada ta powinna się także stosować do osób, które wykorzystują nieruchomości do prowadzenia działalności zarobkowej czy zawodowej. Ochrona małżonka i możliwość pozbawienia małżonka zarządu majątkiem wspólnym jest w tym aspekcie niewystarczająca ze względu na

⁴³ Postanowienie SN z dn. 6.04.2011 r., I CSK 367/10, LEX nr 960497.

⁴⁴ Postanowienie SN z dn. 27.04.2001 r., III CKN 354/00, OSNC 2001/12/183.

⁴⁵ K. Gołębiowski, *Zarząd majątkiem wspólnym...*, s. 602–603.

⁴⁶ M. Nazar, *Ustawowy ustrój majątkowy...*, s. 340.

długość postępowania sądowego. Skutki działania niełojalnego małżonka mogą być też niemożliwe do odwołania. Ponadto, jeżeli ustrój wspólności majątkowej nadmiernie krępuje małżonka prowadzącego działalność gospodarczą, może on wraz ze swoim współmałżonkiem podpisać małżeńską umowę majątkową⁴⁷. Taką interpretację przepisów uzasadniają zarówno względy systemowe, to znaczy kolejność unormowań, jak i względy funkcjonalne (wartość i gospodarcze przeznaczenie przedmiotów wskazanych w art. 37 § 1 pkt 1–3 k.r.o.). Ponadto w razie pozbawienia małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym nadal potrzebna jest jego zgoda na dokonanie czynności wymienionych w art. 37 k.r.o., chyba że sąd postanowi, że potrzebna będzie zgoda sądu (art. 40 k.r.o.). Samodzielny zarząd przedmiotami wchodzącymi w skład przedsiębiorstwa nie może iść dalej niż zarząd sprawowany samodzielnie przez małżonka, gdy sąd pozbawi drugiego małżonka samodzielnego zarządu z ważnych powodów. Rozwiązanie to byłoby niespójne aksjologicznie⁴⁸. Wyrażono także pogląd, że samodzielny zarząd, także przedmiotami wymienionymi w art. 37 k.r.o., pomimo istnienia ważnych argumentów natury jurydycznej oraz celowościowej, nie przyjmie się w praktyce⁴⁹.

Bezpieczniejsza dla dobra rodziny, obrotu gospodarczego i ochrony prawa własności jest koncepcja, że art. 36 § 3 k.r.o. nie wyłącza zastosowania art. 37 k.r.o.

De lege lata nie jest też zatem dopuszczalne, aby współmałżonek w ramach zastępczego działania w razie przemijającej przeszkody na podstawie art. 36 § 2 zd. 2 k.r.o. dokonywał samodzielnie czynności wymienionych w art. 37 k.r.o.

Posumowanie

Zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej jest uregulowany w inny sposób niż zarząd pozostałymi składnikami majątku wspólnego. Tymi przedmiotami zarządza samodzielnie małżonek, który wykonuje zawód czy prowadzi działalność zarobkową. Jego współmałżonek nie może sprzeciwić się czynnościom podejmowanym w ramach działalności zarobkowej

⁴⁷ J. Zarelek, *Zgoda jednego z małżonków...*, s. 370.

⁴⁸ J. Pisuliński, *O potrzebie reformy...*, s. 206.

⁴⁹ K. Gołębiwski, *Zarząd majątkiem wspólnym...*, s. 603.

(art. 36¹ zd. 2 k.r.o). Małżonek musi jednak uzyskać zgodę współmałżonka na dokonywanie czynności związanych z nieruchomością wymienionych w art. 37 k.r.o. w sytuacji, gdy nieruchomość należy do majątku wspólnego.

Ustawodawca chroni majątek wspólny przez przyznanie małżonkowi możliwości samodzielnego wykonywania zawodu i prowadzenia działalności zarobkowej. Małżonek ma większe możliwości zarabiania, a dochód ten przynależy do majątku wspólnego, którym już oboje małżonkowie mogą samodzielnie zarządzać. Takie rozwiązanie sprzyja szybkości i pewności obrotu. Służy ponadto ochronie prawa własności przed jego niepotrzebnym ograniczaniem. Jednocześnie współmałżonek musi wyrazić zgodę na czynności wymienione w art. 37 k.r.o. Ma zatem pewność, że najważniejsze decyzje dotyczące tak istotnego składnika majątku wspólnego, jaką jest nieruchomość, nie mogą zostać podjęte bez jego udziału. Ponadto, w razie nieprawidłowego wykonywania zarządu przez małżonka, może żądać ustanowienia rozdzielności majątkowej albo pozbawienia małżonka prawa do zarządu majątkiem wspólnym.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2004, nr 162, poz. 1691.

Orzecznictwo

Postanowienie SN z dn. 27.4.2001 r., III CKN 354/00, OSNC 2001, nr 12, poz. 183.

Postanowienie SN z dn. 6.4.2011 r., I CSK 367/10, LEX nr 960497.

Uchwała (7) SN z dn. 16.03.1995 r., III CZP 9/95, OSNC 1995, nr 11, poz. 149, PUG 1996, nr 1.

Wyrok SN z dn. 30.11.1999 r., I CKN 240/98, OSNC 2000, nr 6, poz. 108.

Wyrok SN z dn. 12.01.2000 r., III CKN 513/98, LEX nr 52729.

Wyrok SN z dn. 13.06.2002 r., V CKN 1063/00, LEX nr 55516.

Wyrok SN z dn. 27.02.2006 r., II CSK 70/05, LEX nr 200969.

Wyrok SN z dn. 14.02.2008 r., II CSK 500/07, LEX nr 457863.

Literatura

- Gołębiewski K., *Uwagi o wpływie niektórych przepisów o małżeńskim ustroju majątkowym na zasady występowania małżonków w obrocie cywilnoprawnym*, w: *Współczesne problemy prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci profesora Edwar-da Gniewka*, red J. Gołaczyński, P. Machnikowski, Warszawa 2010.
- Gołębiewski K., *Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, Warszawa 2012.
- Ignaczewski J., *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2008.
- Jędrejek G., *Postulaty de lege ferenda dotyczące składu majątku małżonków w ustroju ustawowym*, „Przeгляд Sądowy” 2004, nr 5.
- Jędrejek G., *Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, Warszawa 2012.
- Lutkiewicz-Rucińska A., *Uwagi do projektu zmiany małżeńskiego prawa majątkowego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, nr 1.
- Mróz T., *Zgoda małżonka na dokonanie czynności prawnej w ustroju majątkowej wspólności ustawowej*, Warszawa 2011.
- Nazar M., *Ustawowy ustrój majątkowy – wspólność ustawowa*, w: *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009.
- Pisulińskiego J., *O potrzebie reformy przepisów regulujących stosunki majątkowe między małżonkami*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2012, nr 2.
- Rządowy projekt ustawy o zmianie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2003, nr 3.
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009.
- Sokołowski T., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013.
- Sokołowski T., *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Poznań 2013.
- Sporek S., *Przedsiębiorstwo jako składnik majątków małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 7.
- Strzebinczyk J., *Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego (cz. I)*, „Rejent” 2004, nr 8.
- Sychowicz M., *Uwagi o zakresie zarządu majątkiem wspólnym małżonków*, w: *Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, red. M. Andrzejewski, L. Kociucki, M. Łączkowska, A.N. Schulz, Toruń 2008.
- Sychowicz M., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2009.

Wójcik P., *Zarząd majątkiem małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 1.

Zarałek J., *Zgoda jednego z małżonków na dokonanie czynności prawnej przez współmałżonka*, w: *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego*, red. E. Drozd, A. Oleszko, M. Pazdan, Kluczbork 2007.

**ADMINISTERING OF REAL ESTATE BELONGING
TO THE COMMON PROPERTY AND SERVING A SPOUSE
TO PRACTICE OR EARNING ACTIVITY**

Summary

This paper concerns the administering of real estate belonging to the common property, which is used for only one spouse to the profession or earning activity. Objects of the property serving spouse to practice or business earning spouse manages itself. Spouse must, however, obtain the consent of the other spouse for activities related to the property listed in art. 37 k.r.o. when the property belongs to the common property.

Translated by Anna Urbańska-Łukaszewicz

Keywords: spouses, common property, real estate, earning activity, administering of common property